
MONOGRAFIE PRAWNICZE

WSPÓŁUCZESTNICTWO
PROCESOWE
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM
I SĄDOWOADMINISTRACYJNYM

BARBARA BARUT-SKUPIEŃ



Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

BARBARA BARUT-SKUPIEŃ • WSPÓŁCZESTNICTWO PROCESOWE
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM I SĄDOWOADMINISTRACYJNYM

Polecamy nasze publikacje:

Maria Królikowska-Olczak, Beata Pachuca-Smulska (red.)

**OCHRONA KONSUMENTA W PRAWIE POLSKIM
I UNII EUROPEJSKIEJ**

Marek Kulik

**PRZEDAWNNIENIE KARALNOŚCI I PRZEDAWNNIENIE
WYKONANIA KARY W POLSKIM PRAWIE KARNYM**

Agnieszka Hajos-Iwańska

**NIEWAŻNOŚĆ CZYNNOŚCI PRAWNYCH W PRAWIE SPÓŁEK
KAPITAŁOWYCH**

Karol Świtaj

**SKARGA O STWIERDZENIE NIEZGODNOŚCI Z PRAWEM
PRAWOMOCNEGO ORZECZENIA**

Grzegorz Sibiga (red.)

**GŁÓWNE PROBLEMY PRAWA DO INFORMACJI W ŚWIELE
PRAWA I STANDARDÓW MIĘDZYNARODOWYCH,
EUROPEJSKICH I WYBRANYCH PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ**

Bartosz Kołaczkowski

**KSZTAŁTOWANIE SIĘ REGULACJI PRAWNYCH ZGROMADZEŃ
W POLSCE ORAZ W WYBRANYCH KRAJACH O ANGLOSASKIEJ
TRADYCJI PRAWNEJ**

Hanna Kuczyńska

**MODEL OSKARŻENIA PRZED MIĘDZYNARODOWYM
TRYBUNAŁEM KARNYM**



Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

[Kup książkę](#)

WSPÓŁUCZESTNICTWO
PROCESOWE
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM
I SĄDOWOADMINISTRACYJNYM

BARBARA BARUT-SKUPIEŃ



WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2014

Wydawca: Natalia Adamczyk



© **Wydawnictwo C.H.Beck 2014**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-6313-4



ISBN e-book 978-83-255-6314-1

[Kup książkę](#)

Dla Rodziców i córki Natalii

Spis treści

Przedmowa	XIII
Wykaz skrótów	XVII
Wykaz literatury	XXI
Wykaz orzecznictwa	XXXIII
Rozdział I. Terminologiczne aspekty instytucji współuczestnictwa	
procesowego	1
§ 1. Zagadnienie wielopodmiotowości	1
§ 2. Pojęcie współuczestnictwa procesowego ukształtowane na gruncie procedury cywilnej	4
Rozdział II. Rys historyczny instytucji współuczestnictwa procesowego ...	
§ 1. Ewolucja instytucji współuczestnictwa na gruncie regulacji postępowania cywilnego w Polsce XX wieku	7
§ 2. Geneza oraz kształtowanie się polskiego sądownictwa administracyjnego a zagadnienie współuczestnictwa procesowego	10
Rozdział III. Regulacje dotyczące współuczestnictwa procesowego w postępowaniu cywilnym	
§ 1. Przepisy „ogólne” o współuczestnictwie procesowym	17
I. Zakres pojęcia współuczestnictwa	17
II. Rodzaje współuczestnictwa	20
III. Zasada samodzielności działania współuczestników	25
§ 2. Interwencja główna	27
§ 3. Połączenie spraw do wspólnego rozpoznania lub także rozstrzygnięcia – jako czynność prowadząca do powstania współuczestnictwa	28
§ 4. Przepisy „szczegółowe” dotyczące instytucji współuczestnictwa procesowego	32
§ 5. Przypadki odpowiedniego stosowania przepisów o współuczestnictwie	34
I. Przekształcenia podmiotowe procesu	34
II. Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym	38
III. Nadzorca sądowy w postępowaniu układowym	41

§ 6. Zagadnienie współuczestnictwa w aspekcie kosztów postępowania ...	42
§ 7. Współuczestnictwo a postępowanie grupowe	46
Rozdział IV. Regulacje dotyczące współuczestnictwa procesowego w postępowaniu sądowoadministracyjnym	51
§ 1. Współuczestnictwo procesowe w świetle regulacji PostAdmU	52
I. Zakres podmiotowy instytucji na gruncie ogólnych przepisów PostAdmU	52
II. Regulacje „szczegółowe” dotyczące współuczestnictwa	74
III. Współuczestnictwo procesowe a regulacje dotyczące kosztów postępowania	75
IV. Zagadnienie skuteczności działania współuczestników w postępowaniu przed sądem administracyjnym	78
§ 2. Legitymacja skargowa wynikająca z przepisów ustaw szczególnych a udział w postępowaniu podmiotu o charakterze kolektywnym	80
I. Legitymacja skargowa wynikająca z ustaw samorządowych ...	81
II. Skarga inicjatora referendum	83
III. Legitymacja skargowa na gruncie postępowania koncesyjnego.....	84
§ 3. Konstruowanie definicji współuczestnictwa procesowego w postępowaniu sądowoadministracyjnym	85
§ 4. Klasyfikacja odmian współuczestnictwa procesowego w postępowaniu przed sądem administracyjnym	86
Rozdział V. Zagadnienie współuczestnictwa procesowego na gruncie regulacji postępowania cywilnego i sądowoadministracyjnego obowiązujących w innych państwach	97
§ 1. Republika Federalna Niemiec	97
I. Procedura cywilna	98
II. Postępowanie sądowoadministracyjne	101
§ 2. Republika Austrii	104
I. Postępowanie cywilne	105
II. Wymiar sprawiedliwości w sprawach z zakresu administracji publicznej	106
§ 3. Republika Czeska	108
I. Postępowanie cywilne	109
II. Postępowanie sądowoadministracyjne	111
§ 4. Republika Słowacka	112
I. Postępowanie cywilne	113
II. Postępowanie sądowoadministracyjne	114
§ 5. Uwagi podsumowujące	114

Rozdział VI. Konfiguracje współuczestnictwa procesowego w postępowaniu cywilnym	117
§ 1. Współuczestnictwo na gruncie postępowań dotyczących zobowiązań solidarnych, <i>in solidum</i> , podzielných oraz niepodzielných	117
I. Zobowiązania solidarne	118
II. Zobowiązania <i>in solidum</i>	121
III. Zobowiązania podzielne	122
IV. Zobowiązania niepodzielne	122
V. Uwagi podsumowujące	123
§ 2. Współuczestnictwo w procesach dotyczących współwłasności oraz praw autorskich i praw pokrewných	124
I. Współwłasność	124
II. Prawa autorskie i prawa pokrewne	128
§ 3. Procesy w sprawach o roszczenia odszkodowawcze z wypadku komunikacyjnego	132
§ 4. Współuczestnictwo procesowe w postępowaniu egzekucyjnym	137
§ 5. Kwalifikowane odmiany współuczestnictwa w postępowaniu egzekucyjnym	140
§ 6. Postępowania odrębne w sprawach małżeńskich oraz ze stosunków między rodzicami a dziećmi	142
§ 7. Postępowania odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	147
I. Wspólna odpowiedzialność pracowników za mienie powierzone	148
II. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	149
§ 8. Przekształcenia podmiotowe procesu (następstwo prawne i następstwo procesowe)	151
Rozdział VII. Konfiguracje współuczestnictwa procesowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym	153
§ 1. Charakterystyka relacji prowadzących do powstania współuczestnictwa w postępowaniu sądownoadministracyjnym	155
§ 2. Współuczestnictwo procesowe w przypadku zaskarżenia do sądu administracyjnego decyzji administracyjnej	159
I. Przypadki współuczestnictwa na gruncie spraw zainicjowanych skargą na decyzje dotyczące procesu inwestycyjnego na nieruchomości	160
II. Współuczestnictwo w sprawach dotyczących zaskarżenia decyzji w przedmiocie wywłaszczenia, zwrotu oraz podziału nieruchomości	164
	IX

III. Współuczestnictwo w przypadkach skarg na decyzje odnoszące się do dóbr o charakterze deficytowym	166
IV. Współuczestnictwo w przypadkach skarg na decyzje w przedmiocie stwierdzenia choroby zawodowej	168
V. Współuczestnictwo w sprawach dotyczących skarg na decyzje podatkowe	170
§ 3. Współuczestnictwo w sprawach dotyczących skarg na postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, jurysdykcyjnym, egzekucyjnym i zabezpieczającym	175
I. Przypadki współuczestnictwa w sprawach zainicjowanych skargą na postanowienie wydane w postępowaniu administracyjnym	176
II. Przypadki współuczestnictwa w sprawach ze skargi na postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym	179
§ 4. Konfiguracje współuczestnictwa w przypadku złożenia skargi na inne akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa	182
§ 5. Przypadki współuczestnictwa w razie wniesienia skargi na pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach	183
§ 6. Współuczestnictwo procesowe w przypadku skargi na bezczynność organu lub przewlekłe prowadzenie postępowania	184
§ 7. Przypadki współuczestnictwa w sprawach skarg na akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej oraz inne akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków w sprawach z zakresu	186
§ 8. Następstwo prawne i procesowe w postępowaniu sądownoadministracyjnym	189
Rozdział VIII. Spółka cywilna i spółki handlowe a zagadnienie współuczestnictwa procesowego w postępowaniu cywilnym i sądownoadministracyjnym	195
§ 1. Klasyfikacja współuczestnictwa na płaszczyźnie stosunków wewnętrznych i zewnętrznych zachodzących w ramach spółki cywilnej oraz spółek handlowych	196
§ 2. Spółka cywilna	197
I. Zagadnienie podmiotowości prawnej spółki cywilnej w postępowaniu cywilnym oraz sądownoadministracyjnym	197

II. Przypadki współuczestnictwa zachodzącego w ramach stosunków zewnętrznych spółki cywilnej	201
III. Przypadki współuczestnictwa zachodzącego w ramach stosunków wewnętrznych spółki cywilnej	205
§ 3. Współuczestnictwo zachodzące w obrębie stosunków wewnętrznych i zewnętrznych spółek osobowych	207
I. Podmiotowość prawna spółek osobowych	207
II. Przypadki współuczestnictwa zachodzącego w ramach stosunków zewnętrznych spółki osobowej	208
III. Przypadki współuczestnictwa zachodzącego w ramach stosunków wewnętrznych spółek osobowych	214
§ 4. Współuczestnictwo w ramach spółek kapitałowych	222
I. Zasady odpowiedzialności za zobowiązania spółek kapitałowych przed wpisem do rejestru i po wpisie	222
II. Spółka z o.o.	225
III. Spółka akcyjna	229
§ 5. Łączenie, podział i przekształcanie spółek a zagadnienie współuczestnictwa procesowego	233
I. Transformacje spółek a solidarna odpowiedzialność za zobowiązania	233
II. Współuczestnictwo a relacje w ramach spółek podlegających transformacji	235
§ 6. wagi podsumowujące	237
Zakończenie	239
Indeks rzeczowy	245

Przedmowa

Niniejsza monografia została poświęcona zagadnieniu współuczestnictwa procesowego w postępowaniu cywilnym i sądownoadministracyjnym, którego definicję legalną na gruncie procedury cywilnej zawiera art. 72 i n. KPC¹. Powołane przepisy stanowią niejako „bazę normatywną” dla zawartych w opracowaniu rozważań, których celem będzie omówienie całokształtu regulacji odnoszących się do współuczestnictwa w procedurze cywilnej oraz sądownoadministracyjnej. Realizacja wskazanego celu wymagała zaś uwzględnienia w niezbędnym zakresie przepisów zawartych w powołanym Kodeksie oraz w ustawie – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi², a także w Kodeksie cywilnym³, Kodeksie spółek handlowych⁴, Kodeksie postępowania administracyjnego⁵, w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁶, w Ordynacji podatkowej⁷ oraz w innych regulacjach szczególnych.

Takie ukształtowanie zakresu przedmiotowego opracowania może budzić zastrzeżenia, skoro zagadnienie współuczestnictwa pojawia się również na gruncie innych postępowań. Wskazane zawężenie tematyczne jest jednak uzasadnione. Po pierwsze, zauważenia wymaga, że regulacje postępowania sądownoadministracyjnego mają swoją genezę w unormowaniach procedury cywilnej, zawierającej rozwiązania ugruntowane przez lata w postępowaniu sądowym i recypowane następnie na grunt postępowania przed sądami administracyjnymi. Po drugie, przepisy tychże procedur są do siebie w znacznym stopniu zbliżone, a w pewnych zakresach wręcz identyczne. Zwrócić należy ponadto uwagę, że nie tylko w odniesieniu do postępowania cywilnego lecz również na obszarze postępowania sądownoadministracyjnego możemy mówić o swoistej kontradiktoryjności procesu. Istotnym jest bowiem, że stronami postępowania prowadzonego przed sądem administracyjnym są skarżący oraz organ, którego działanie lub bezczynność jest przedmiotem skar-

¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 101), dalej KPC.

² Ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2012 r. Nr 270 ze zm.), dalej PostAdmU; ustawa ta obowiązuje od 1.1.2004 r. i wprowadzona została w życie na mocy art. 2 ustawy z 30.8.2002 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1271 ze zm.).

³ Ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 121), dalej KC.

⁴ Ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1030), dalej KSH.

⁵ Ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 267 ze zm.), dalej KPA.

⁶ Ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.), dalej KSCU.

⁷ Ustawa z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 749 ze zm.), dalej OrdPod.

gi, a więc podmioty o – z założenia – sprzecznych stanowiskach procesowych. Struktura tego postępowania ukształtowana jest zatem jako spór prowadzony przed niezawisłym sądem, w którym pozycja jednostki i organu, dotąd nierównorzędna, zostaje ukształtowana w oparciu o zasadę równości. Dostrzegając wymienione podobieństwa obu postępowań nie można oczywiście pomijać przy tym ich odmienności, podyktowanych w szczególności przedmiotem rozpoznawanych spraw, zakresem ochrony prawnej, ograniczonej w przypadku sądownictwa administracyjnego wyłącznie do kryterium legalności zaskarżanych działań administracji publicznej, czy też innym ukształtowaniem systemu środków odwoławczych w obu procedurach.

Wykładnia unormowań odnoszących się do współuczestnictwa procesowego zarówno na obszarze postępowania cywilnego, jak i postępowania sądowoadministracyjnego stanowi przedmiot polemik i rozbieżności w orzecznictwie oraz doktrynie. Zagadnienie współuczestnictwa procesowego znalazło tymczasem swoje szerokie opracowanie jedynie w monografii „Współuczestnictwo procesowe (Istota – zakres – rodzaje)” autorstwa prof. *M. Jędrzejewskiej*, która ukazała się w 1975 r. Pamiętać natomiast trzeba, że od tamtej pory nastąpiło wiele zmian zarówno w sferze prawa procesowego, jak również prawa materialnego, które niewątpliwie oddziałują na obecny kształt tej instytucji. Na gruncie postępowania sądowoadministracyjnego wyekspozowania wymaga w szczególności uchwalenie w 2002 r. nowej ustawy procesowej, mającej stanowić w zamierzeniu ustawodawcy całościową regulację tego postępowania. Pominęłabym tutaj dodatkowy przypis

Powołane wyżej okoliczności przekonują zatem o potrzebie podjęcia badań nad zagadnieniem współuczestnictwa procesowego, ukierunkowanych na zweryfikowanie tej instytucji pod kątem zupełności oraz spójności jej unormowań, a także mających na celu ustalenie czy aktualnie obowiązujące regulacje współuczestnictwa procesowego zagrażają sprawności oraz szybkości prowadzonego postępowania sądowego. Podczas interpretacji przepisów odnoszących się do zagadnienia współuczestnictwa, nie można przy tym poprzestać wyłącznie na zbadaniu regulacji zawartych w przepisach wymienionych procedur, lecz należy odnieść się również do innych unormowań, w których pojawia się przedstawione zagadnienie. Podkreślenia równocześnie wymaga jednak, że zasadniczym celem niniejszego opracowania było przede wszystkim przedstawienie praktycznego wymiaru zagadnienia współuczestnictwa w aspekcie jego funkcjonowania w postępowaniach przed sądem cywilnym i sądowoadministracyjnym.

Na płaszczyźnie postępowania cywilnego analiza współuczestnictwa zmierza do ustalenia czy regulacje dotyczące współuczestnictwa procesowego obejmują całokształt konfiguracji podmiotowych odnoszących się do tej instytucji, jak również w jakim zakresie interpretacja przepisów zawartych w tej procedurze jest najbardziej problematyczna. Rozważaniem objęte zostały ponadto najczęściej pojawiające się w praktyce sądowej konfiguracje współuczestnictwa procesowego.

Na gruncie postępowania sądowoadministracyjnego natomiast w pierwszej kolejności podjęta została próba udzielenia odpowiedzi na pytanie czy w ramach przepisów *PostAdmU* ujęta została w ogóle instytucja współuczestnictwa procesowego, skoro obecnie w ustawie tej brak jest odesłania w powołanym zakresie do przepisów *KPC*. Pozytywne ustalenia w tej materii implikowały z kolei potrzebę oceny regulacji tej ustawy pod kątem kompleksowości oraz dostosowania unormowań odnoszących się do zagadnienia

współuczestnictwa do realiów postępowania prowadzonego przed sądem administracyjnym. Ponadto koniecznym okazało się również rozważenie zasadności oraz dopuszczalności konstruowania w tym postępowaniu instytucji współuczestnictwa procesowego w takim kształcie oraz wymiarze, jak wypracowane zostało to na gruncie procedury cywilnej. Przeprowadzona w tym zakresie analiza zmierza przede wszystkim do ustalenia czy postacie współuczestnictwa funkcjonujące w postępowaniu cywilnym są adekwatne do kumulacji podmiotowych występujących na obszarze postępowania sądowoadministracyjnego. Zwrócić należy jednocześnie uwagę, że prawidłowe wskazanie, kto może być współuczestnikiem w sporze prowadzonym przed sądem administracyjnym, jak też określenie wzajemnych relacji pomiędzy współuczestnikami, w wielu przypadkach związane jest z koniecznością sięgnięcia do konfiguracji podmiotowych występujących na obszarze postępowania administracyjnego. Przy rozważaniu wszakże zakresu w jakim konfiguracje podmiotowe z fazy postępowania administracyjnego podlegać będą przeniesieniu na grunt postępowania sądowego niezbędnym okaże się również odniesienie do zasadniczych odmienności postępowania administracyjnego w stosunku do postępowania sądowoadministracyjnego, zwłaszcza zaś w aspekcie podstawowych funkcji obu procedur oraz specyficznego kontradyktoryjnego charakteru relacji zachodzących pomiędzy podmiotami postępowania prowadzonego przed sądem administracyjnym.

Publikacja stanowi zmodyfikowaną wersję pracy doktorskiej, której publiczna obrona odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w dniu 10.6.2013 r.

Chciałabym podziękować osobom, które bardzo pomogły mi w powstaniu tego opracowania i wspierały mnie w trudnym dla mnie wówczas okresie. Przede wszystkim dziękuję prof. dr hab. *T. Wosiowi* za inspirację w sięgnięciu do problematyki współuczestnictwa procesowego i ogromne wsparcie w trakcie powstawania pracy, jak również dr hab. *H. Knysiak-Molczyk* za pomoc merytoryczną oraz trud włożony w przygotowanie opracowania. Dziękuję także dr hab. *R. Sawule* za cenne uwagi recenzyjne.

Chciałabym ponadto podziękować Pani Sędzi Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej *E. Libera-Niesporek* za okazaną mi pomoc oraz zaufanie, w którego efekcie miałam możliwość podjęcia zatrudnienia w sądownictwie powszechnym oraz zebrania wiedzy wykorzystanej w niniejszej monografii. Dziękuję także Sędziemu Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej *J. Strzygockiemu* za pomoc przy opracowywaniu rozdziału VIII publikacji. Chciałabym również wyrazić wdzięczność Panu Prezesowi Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej dr *M. Grążawskiemu* za okazaną mi ogromną życzliwość.

Dziękuję także wspianiałemu człowiekowi dr *G. Radeckiemu* za naszą długoletnią przyjaźń oraz bezcenne dla mnie wsparcie.

Warszawa, marzec 2014 r.

Barbara Barut-Skupień

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

AVG	austriacka ustawa o ogólnym postępowaniu administracyjnym (BGBl. z 1925 r. Nr 51 ze zm.)
EgzAdmU	ustawa z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1015 ze zm.)
GospNierU	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 121)
konstytucja marcowa	ustawa z 17.3.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483, ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2013 r. Nr 267)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 101)
KRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 788 ze zm.)
KP	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)
KSCU	ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.)
KSH	ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1030)
NSAU z 1995 r.	ustawy z 11.5.1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz.U. z 1995 r. Nr 74, poz. 368)
OrdPod	ustawa z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 749 ze zm.)
PlanowanieU	ustawa z 27.3.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.)
PodLasU	ustawa z 30.10.2002 r. o podatku leśnym (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 465)
PostAdmU	ustawa z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 270 ze zm.)

PostGrupU	ustawa z 17.12.2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44)
PrAut	ustawa z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.)
PrBud	ustawa z 7.7.1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 ze zm.)
PrGeolG	ustawy z 9.6.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 163, poz. 981 ze zm.)
PrUpN	ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1112 ze zm.)
PrWłPrzem	ustawa z 30.6.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1417 ze zm.)
UbezpU	ustawa z 22.5.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 392 ze zm.)
RTVU.....	ustawa z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226 ze zm.)
SamGminU	ustawa z 8.3.1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.)
SamPowU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 595 ze zm.)
SamWojU	ustawa z 5.6.1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 596 ze zm.)
SwDzGospU	ustawy z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 672 ze zm.
VwGG.....	ustawa o sądzie administracyjnym z 1965 r. (<i>Verwaltungsgerichtshofgesetz</i>) (t.j. BGBl. z 1985 r. Nr 10 ze zm.)
VwGO	niemiecka ustawa o sądownictwie administracyjnym (<i>Verwaltungsgerichtsordnung</i>) (BGBl. 1991, I s. 686 ze zm.)
ZPO	niemiecki kodeks postępowania cywilnego (<i>Zivilprozessordnung</i>) (BGBl. 2005, I s. 3202 ze zm.)
ZPOAustr	austriacki kodeks postępowania cywilnego (<i>Zivilprozessordnung</i>) (BGBl. 2006, I s. 7 ze zm.)

2. Periodyki

Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dor. Pod.	Doradca Podatkowy
Dz.U.	Dziennik Ustaw
GSP Prz. Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze Przegląd Orzecznictwa
MoP	Monitor Prawniczy

NP	Nowe Prawo
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
ONSAiWSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PB	Prawo Bankowe
PG	Prawo Gospodarcze
Pr. Spół.	Prawo Spółek
Prob. Egzek.	Problemy Egzekucji
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
POP	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPP	Przegląd Prawa Publicznego
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
ST	Samorząd Terytorialny
ZNSA	Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUŁ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

3. Organy orzekające

NSA	Naczelnny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka